

**РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО
ФОРМУВАННЯ**

ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

**УЧНІВ
НА РІВНІ
ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ**

Рекомендації щодо формування читацької компетентності учнів на рівні початкової освіти / Ю. Романенко, Л. Шкарбан, В. Лещенко ; за ред. О. Осадчої та Ю. Романенко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2022. 47 с.

Рекомендації щодо формування читацької компетентності учнівства на рівні початкової освіти розроблено на основі вивчення результатів другого циклу загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти «Стан сформованості математичної та читацької компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти», проведеного навесні 2021 року.

У рекомендаціях узагальнено проблемні аспекти, пов'язані із формуванням читацької компетентності учнівства початкової школи за такими читацькими пізнавальними процесами: знаходження інформації; формулювання прямих висновків; інтерпретування й узагальнення (інтегрування) інформації; аналізування та оцінювання змісту й форми тексту.

У посібнику проаналізовано чинні підручники з української мови та читання для учнів 3–4-х класів і розглянуто, у який спосіб відбувається робота щодо формування в учнівства початкових класів умінь інтерпретувати й узагальнювати інформацію, аналізувати й оцінювати форму та зміст тексту, і запропоновано орієнтовні зразки завдань щодо роботи з інформаційними й художніми текстами для формування в молодших школярів відповідних умінь, а також наведено зразок комплексної діагностичної роботи для перевірки рівня сформованості читацької компетентності четвертокласників.

Посібник призначено для вчителів і батьків учнів початкових класів.

УДК 82:373.3.012

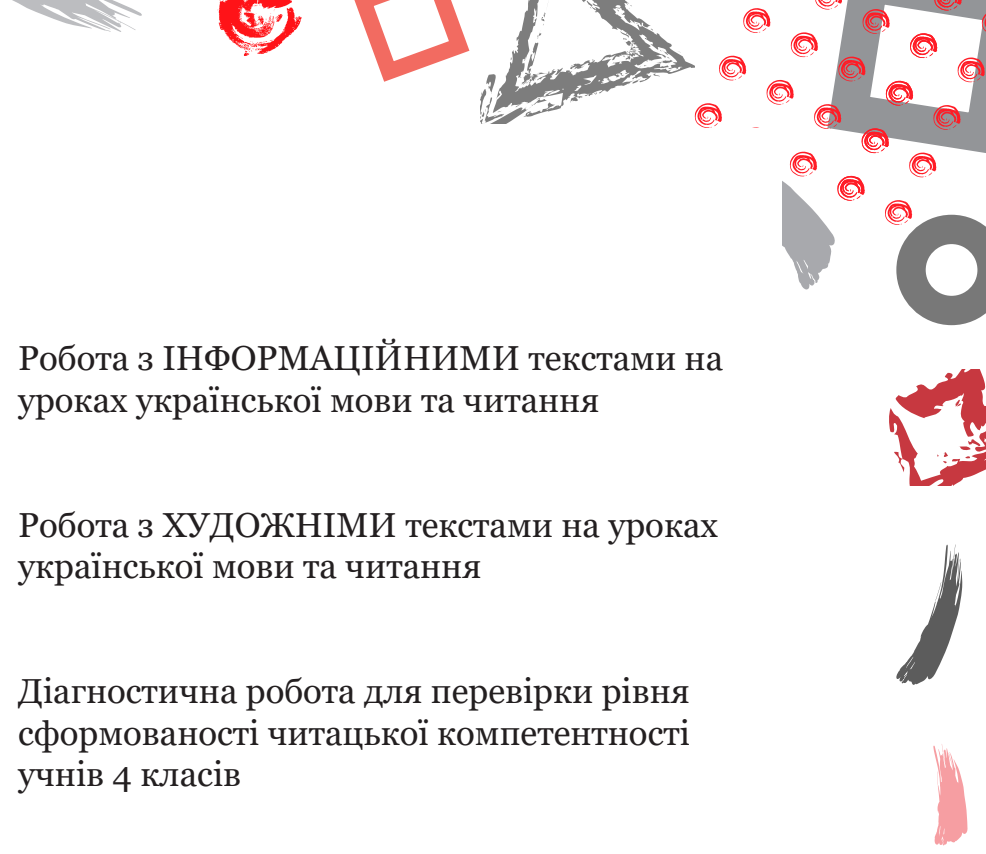
© Романенко Ю., Лещенко В., Шкарбан Л.,
2022

© Саченко О., оформлення, 2022

© Український центр оцінювання якості
освіти, 2022

Зміст

- 4** Переднє слово
- 6** Формування читацької компетентності учнів початкових класів
- 7** Читацька компетентність учнів початкової школи як мета і результат освітньої діяльності
- 8** Який рівень сформованості окремих складників читацької компетентності мають випускники початкової школи
- 10** Навчання учнів початкової школи інтерпретувати та узагальнювати (інтегрувати) інформацію, аналізувати та оцінювати зміст і форму тексту
- 11** Що має вміти робити випускник початкової школи щодо інтерпретування та узагальнення (інтегрування) прочитаного, аналізування та оцінювання змісту й форми прочитаного тексту
- 14** Як у чинних підручниках з української мови та читання для 3–4 класів охоплено різні рівні роботи з текстом
- 18** Як формувати в учнів уміння інтерпретувати та узагальнювати інформацію, уміння аналізувати й оцінювати зміст та форму тексту

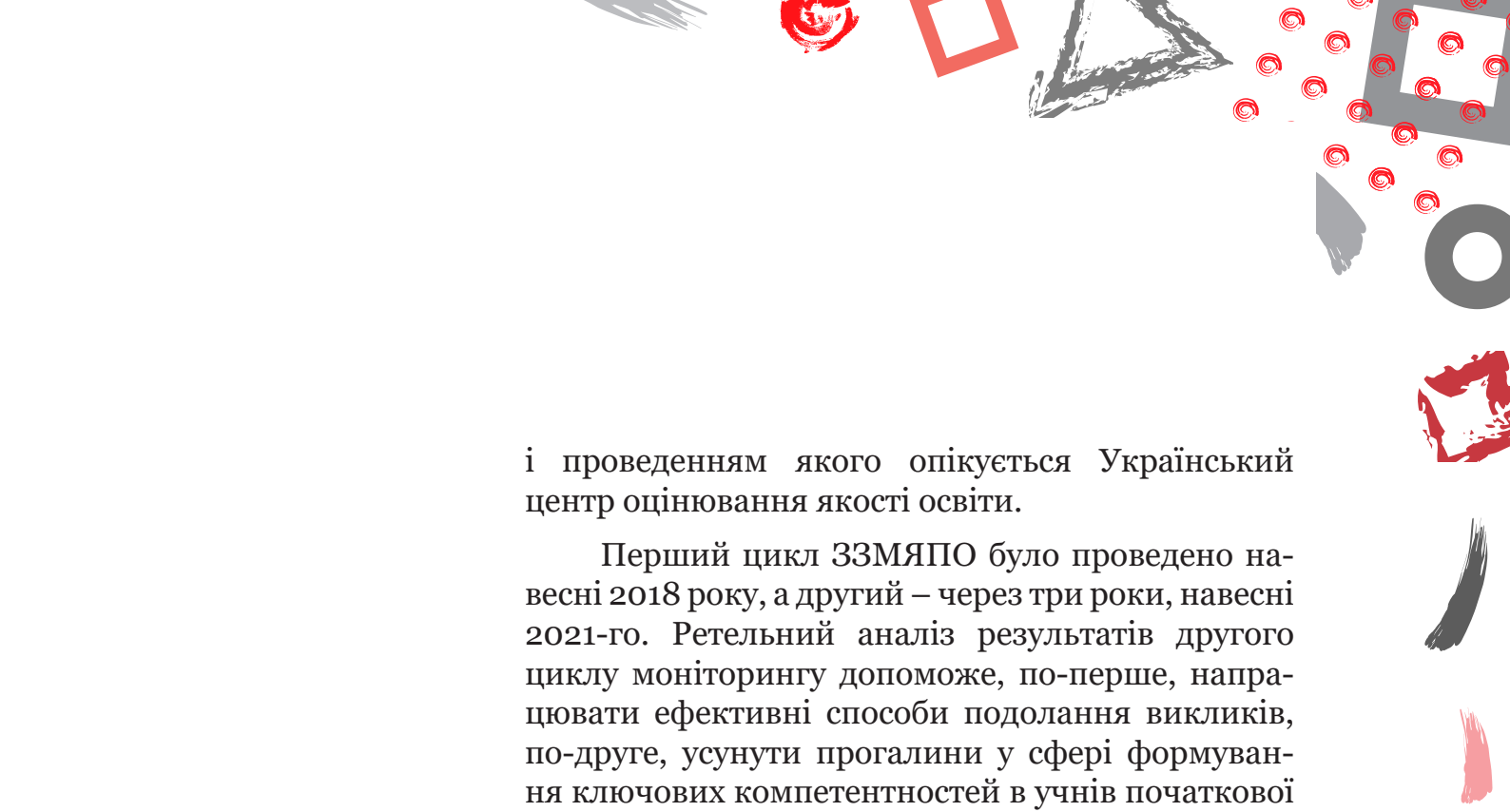

22	Робота з ІНФОРМАЦІЙНИМИ текстами на уроках української мови та читання
23	Робота з ХУДОЖНІМИ текстами на уроках української мови та читання
24	Діагностична робота для перевірки рівня сформованості читацької компетентності учнів 4 класів
44	На допомогу вчителю
47	Список використаних джерел

Переднє слово

Упродовж 2020–2022 років початова школа працює в умовах долаття викликів і адаптування до нових нестандартних ситуацій, спричинених, зокрема, пандемією COVID-19 та пов'язаних із нею тривалих карантинних обмежень. Ці виклики в освіті збіглися в часі з періодом упровадження реформи Нової української школи (НУШ), пілотування та імплементації нового Державного стандарту початкової освіти. Саме тому надзвичайно важливо здійснювати системний моніторинг ефективності перебігу реформи, як-от відстеження поступу у формуванні ключових компетентностей (читацької та математичної) здобувачів початкової освіти.

Через складні та надзвичайні обставини випускників початкової школи в нашій країні вже кілька років поспіль звільняють від проходження державної підсумкової атестації, хоча саме дані, отримані за підсумками проведення цих атестацій (які, згідно з нормативними документами, на рівні початкової освіти проводять з метою моніторингу якості освіти), могли б стати цінним джерелом для розуміння особливостей перебігу та результативності освітнього процесу в умовах переходу до нового Державного стандарту початкової освіти. На щастя, навіть у цих обставинах в Україні проводять дослідження, які дають змогу освітянській спільноті, батькам і здобувачам освіти отримувати певну інформацію про те, наскільки в сучасних учнів початкових класів сформовано математичну та читацьку компетентності. Ідеться, зокрема, про загальнодержавний зовнішній моніторинг якості початкової освіти «Стан сформованості математичної та читацької компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» (далі – ЗЗМЯПО), який було започатковано 2016 року

і проведенням якого опікується Український центр оцінювання якості освіти.

Перший цикл ЗЗМЯПО було проведено навесні 2018 року, а другий – через три роки, навесні 2021-го. Ретельний аналіз результатів другого циклу моніторингу допоможе, по-перше, напрацювати ефективні способи подолання викликів, по-друге, усунути прогалини у сфері формування ключових компетентностей в учнів початкової школи. Усе це дасть змогу українським учням як досягати вимог Державного стандарту початкової освіти, а отже, успішніше навчатися на рівні базової середньої освіти, так і демонструвати високі результати під час міжнародних освітніх досліджень, як-от PISA чи TIMSS.

У перспективі ж, коли наша країна матиме ресурс для реалізації Стратегії освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року, наші учні будуть здатні виявляти належну сформованість математичної та читацької компетентностей під час державних підсумкових атестацій на всіх рівнях загальної середньої освіти (початковому, базовому та профільному).

Наразі ж зосередьмося на окресленні проблем, виявлених у підготовці учнів початкової школи за підсумками ЗЗМЯПО-2021. Також розгляньмо ймовірні способи та засоби розв'язання цих проблем. Сподіваємося, пропоновані рекомендації допоможуть оптимізувати процес формування читацької компетентності випускників початкової школи, а самим учням здобути такий рівень цієї компетентності, який дасть змогу успішно просуватися наступними щаблями мовно-літературної освіти.

**Формування
читацької
компетентності
учнів
початкових
класів**

Читацька компетентність учнів початкової школи як мета і результат освітньої діяльності

Читацька компетентність – здатність особи широко розуміти текст як частину повсякденного життя й навчальної діяльності, шукати нову інформацію, відтворювати та використовувати її, інтерпретувати зміст і формулювати умовиводи, осмислювати й оцінювати зміст і форму тексту тощо.

Метою мовно-літературної освітньої галузі (згідно з Державним стандартом початкової освіти, який набув чинності 2018 року¹), зокрема вивчення української мови та літератури, є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти із застосуванням засобів різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовираження; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Тому на навчальних заняттях з української мови та читання в початковій школі здобувачі освіти зосереджуються на досягненні таких результатів навчання:

- взаємодіють з іншими особами усно, сприймають і використовують інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- сприймають, аналізують, інтерпретують, критично оцінюють інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовують її для збагачення власного досвіду;
- висловлюють думки, почуття та ставлення, взаємодіють з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримуються норм літературної мови;
- досліджують індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігають за мовними явищами, аналізують їх.

¹ Учні – учасники ЗЗМЯПО-2021 навчалися відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти 2011 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF#Text>), однак це не стоїть на заваді формулюванню висновків про рівень їхньої читацької компетентності в термінах Державного стандарту початкової освіти 2018 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>). Це пов'язано з тим, що на етапі розроблення структури й змісту інструментів ЗЗМЯПО було визначено наскрізні (спільні) для обох стандартів складники, що становлять сутність читацької компетентності. Завдяки цьому висновки, які можна зробити на основі аналізу успішності виконання учнями – учасниками ЗЗМЯПО-2021 тестових завдань, можуть бути спроектовані на перспективу, тобто як рекомендації для навчання української мови та читання тих учнів, які вивчають ці предмети чи один відповідний інтегрований курс у Новій українській школі за типовими освітніми програмами, створеними на базі Державного стандарту початкової освіти 2018 року.

Який рівень сформованості окремих складників читацької компетентності мають випускники початкової школи

Відповідно до положень Державного стандарту початкової освіти 2018 року учасники ЗЗМЯПО-2021 мали продемонструвати зазначені вище результати навчання під час виконання тестових завдань.

З урахуванням положень Державного стандарту початкової освіти 2018 року й типових освітніх програм для мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання), міжнародних порівняльних досліджень якості освіти з мови й читання в початковій школі та традицій навчання цих предметів у початковій школі основний зміст завдань із вимірювання читацької компетентності в ЗЗМЯПО-2021 структуровано за такими читацькими пізнавальними процесами:

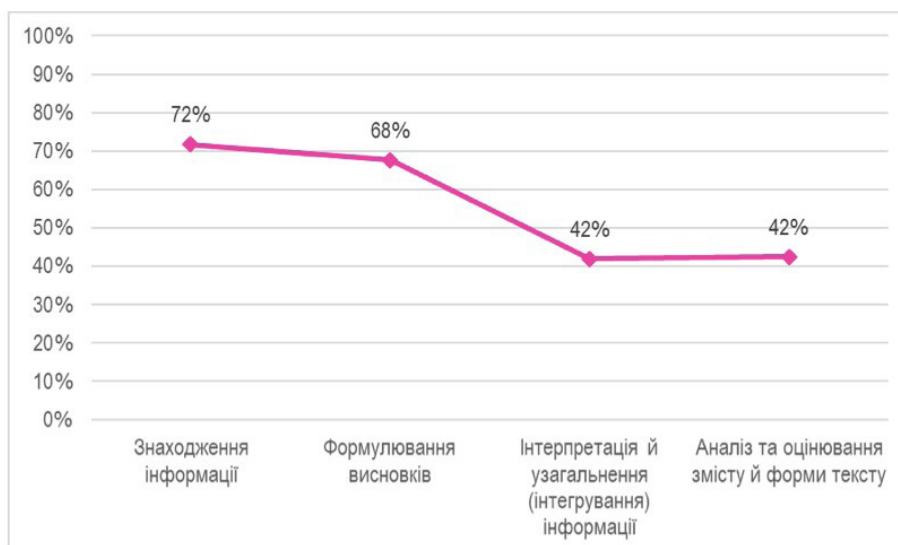
- знаходження інформації;
- формулювання прямих висновків;
- інтерпретування й узагальнення (інтегрування) інформації;
- аналізування та оцінювання змісту й форми тексту.

Як засвідчують результати ЗЗМЯПО-2021, здобувачі початкової освіти загалом демонструють недостатню сформованість деяких складників читацької компетентності. Здебільшого це виявляється під час виконання завдань із застосуванням таких когнітивних читацьких процесів, як інтерпретування та узагальнення інформації, аналізування й оцінювання змісту й форми тексту².

Аналіз результатів ЗЗМЯПО-2021 дає підстави говорити, що тестові завдання, спрямовані на пошук у тексті явно вираженої інформації, а також такі, що передбачали формулювання нескладних умовиводів на основі прочитаного, були для учасників відносно нескладними. Водночас завдання на інтерпретування й узагальнення і на аналізування та оцінювання змісту й форми тексту виявилися значно складнішими. Тут спостерігаємо, що цікаво, близькість середніх показників двох блоків читацьких процесів: з одного боку, знаходження інформації та формулювання прямих висновків (відповідно 73 % та 69 %), а з другого – інтерпретування та узагальнення (інтегрування) інформації і аналізування та оцінювання форми й змісту текстів (відповідно 47 % та 45 %). Таку близькість цих параметрів зумовлює те, що формулювання простих висновків передбачає здатність знаходити відповідну інформацію, яка часто в тексті розташована в межах одного речення чи абзацу. Своєю чергою вміння інтегрувати й інтерпретувати інформацію якнайтісніше пов'язане зі здатністю робити її глибший аналіз. Принагідно зауважимо, що на складність завдань щодо пошуку інформації впливало те, у якій частині чи частинах тексту

² Докладніше про результати ЗЗМЯПО-2021: <https://testportal.gov.ua/zvity-dani-2/>.

потрібно було шукати відповідь. Якщо для відповіді достатньо було знайти певне речення або переглянути один абзац на початку чи наприкінці тексту – такі завдання не становили труднощів для переважної більшості учасників. Натомість завдання, які потребували охоплення інформації з кількох абзаців або й тексту в цілому, викликали труднощі. Також на спроможність виконання завдань вплинув стиль та тип тексту. З художніми розповідними текстами учасникам було працювати легше, ніж, скажімо, з інформаційними текстами-міркуваннями. Таку картину результатів зумовлює переважання на уроках української мови та читання художніх текстів. Саме розповідні художні тексти є водночас предметом аналізу на уроках літературного читання, а також (у вигляді окремих фрагментів) традиційно слугують дидактичним матеріалом на заняттях з української мови. У більшості підручників Нової української школи цю традицію збережено, а науково-популярні та інформаційні тексти трапляються в шкільних підручниках лише принагідно – у зв'язку з певною темою заняття з мовленнєвого розвитку.

Середня складність тестових завдань із читання за категоріями когнітивного виміру читацької компетентності

Отже, учасники ЗЗМЯПО-2021 продемонстрували належний рівень володіння вміннями:

- знаходити інформацію в тексті, а саме визначати послідовність подій у творі; знаходити в тексті відповіді на поставлені запитання про те, хто є героями твору, де й коли відбувалися події, які події відбулися з персонажами тощо;
- формулювати прості висновки, як-от знаходити пропущені ланки в змісті тексту; визначати причину чи наслідок події; визначати подібність чи відмінність об'єктів, особливості зовнішності героїв; належність слів у тексті певним персонажам; зіставляти прочитане з власним життєвим досвідом.

Водночас учасники виявили нижчий рівень володіння вміннями:

- інтерпретувати та узагальнювати інформацію, зокрема визначати авторський задум, авторське бачення ситуації, описаної в тексті; формулювати комплексні висновки; розрізняти головне й другорядне; виявляти значущі ідеї, пояснювати факти, розмежовувати факти і судження; тлумачити пряме й переносне значення слів; пов'язувати висловлювання героїв з їхніми характеристиками;
- аналізувати й оцінювати форму та зміст тексту, а саме робити висновки про майстерність автора тексту; оцінювати логічність, достовірність викладу, відповідність стилю викладу інформації контексту; оцінювати мовну переконливість, значущість окремих елементів для пояснення думки автора.

Утім глибші висновки й рекомендації мають спиратися на визначені Державним стандартом початкової освіти та типовими освітніми програмами вимоги до читацької компетентності випускників початкової школи. Також рекомендації мають ґрунтуватися на аналізі чинних підручників у контексті формування в учнів умінь інтерпретувати й узагальнювати інформацію, аналізувати й оцінювати форму та зміст тексту.

Навчання учнів початкової школи інтерпретувати та узагальнювати (інтегрувати) інформацію, аналізувати та оцінювати зміст і форму тексту

Одним із ключових завдань початкового рівня освіти є навчання учнів читання з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання й усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів. Уміння працювати з текстом відображено в Державному стандарті початкової освіти 2018 року через вимоги до обов'язкових результатів навчання і в змісті типових освітніх програм через очікувані результати навчання здобувачів освіти.

**Що має вміти робити
випускник початкової школи
щодо інтерпретування та
узагальнення (інтегрування)
прочитаного, аналізування та
оцінювання змісту й форми
прочитаного тексту**

У чинних типових освітніх програмах на початковому рівні мовно-літературної освіти визначено такі змістові лінії:

- **«Читаємо»** – спрямована на розвиток мотивації дітей до читання, залучення їх до читацької діяльності, ґрунтується на учнівській ініціативності та самостійності в доборі текстів для читання й інтерпретування прочитаного; під час читання учні розвивають уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане і перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо;
- **«Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»** – охоплює такі основні змістові блоки: удосконалення й розвиток якісних характеристик технічної і смислової сторін навички під час читання вголос і мовчки; самостійне застосування мовленнєвих та позамовних засобів художньої виразності; оволодіння прийомами смислового читання (самостійне розуміння лексичного значення слів, словосполучень; повноцінне усвідомлення в тексті фактичної, концептуальної, підтекстової (з допомогою вчителя) інформації) з поступовим нарощуванням ступеня складності; застосування видів читання: аналітичного, переглядового, вибіркового відповідно до мети читання;
- **«Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»** – передбачає цілісне сприймання учнями художніх, науково-художніх текстів, їх аналізування, інтерпретування з використанням літературознавчих понять (практично); формування вмінь висловлювати рефлексивні судження у зв'язку з прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду.

І хоча ці змістові лінії в різних типових освітніх програмах реалізують через окремі предмети (українська мова, літературне читання) або інтегрований курс (українська мова та читання), очікувані результати навчання в їх межах щодо вмінь інтерпретувати й узагальнювати інформацію і аналізувати та оцінювати форму й зміст прочитаного тексту можна систематизувати відповідно до спільних вимог Державного стандарту початкової освіти так:

Когнітивні читацькі процеси	Обов'язкові результати навчання в Державному стандарті початкової освіти	Очікувані результати навчання в типових освітніх програмах
Знаходження інформації	Сприймає текст	Орієнтується у фактичному змісті твору, знаходить і пояснює у ньому слова-терміни. Знаходить, розрізняє у текстах різнорідну інформацію, пояснює її суть. Знаходить у тексті відповіді на поставлені запитання. Відтворює фактичну інформацію з тексту. Установлює послідовність подій дій персонажів художніх творів
Формулювання простих висновків	Формулює прямі висновки на основі інформації, виявленої в тексті	Установлює причиново-наслідкові зв'язки. Визначає і характеризує події, явища, мотиви вчинків дійових осіб. Знаходить і пояснює причиново-наслідкові зв'язки. Установлює послідовність подій, динаміку розвитку. Зіставляє прочитане із власним життєвим досвідом. Установлює причиново-наслідкові зв'язки між подіями, вчинками персонажів та їхніми стосунками з іншими персонажами
Інтерпретування та узагальнення (інтегрування) інформації в прочитаному тексті	Розрізняє факти і думки про ці факти. Розрізняє головне і другорядне в тексті. Визначає тему художнього твору. Пов'язує елементи інформації в цілісну картину	Визначає тему твору, основну думку. Визначає настрій, загальну тональність твору. Пояснює, які вчинки персонажів є позитивними, а які негативними. Розуміє авторську позицію: як автор ставиться до зображуваних подій і вчинків персонажів. Пояснює, який художній образ створив письменник, що основне хотів передати. Характеризує персонажа за його вчинками, визначає мотиви, наслідки його вчинку. Виявляє внутрішній стан героя. Виявляє в тексті неочевидну інформацію, узагальнює її.

		<p>Виявляє ключові слова та пояснює, як вони допомагають зрозуміти зміст тексту.</p> <p>Виявляє зв'язки в текстах: між окремими частинами тексту, між частинами тексту і темою або головною думкою.</p> <p>Розрізняє в тексті факти і судження, знаходить між ними зв'язок.</p> <p>Формулює ідеї тексту, пов'язує їх із власним досвідом.</p> <p>Аналізує емоційний стан персонажів, пояснює причини відповідних переживань персонажів.</p> <p>Узагальнює, систематизує класифікує інформацію з тексту у вигляді таблиць, схем</p>
<p>Аналізування й оцінювання форми та змісту прочитаного тексту</p>	<p>Визначає форму і пояснює зміст простих медіатекстів.</p> <p>Описує враження від змісту і форми медіатексту</p>	<p>Розпізнає, називає, виділяє в художньому тексті яскраві, образні вислови, художні описи природи, зовнішності людини, інших живих істот; пояснює їх роль у творі.</p> <p>Пояснює, які словосполучення, вислови допомагають краще уявити картини природи, місце, події, зовнішність персонажів, їхні характери, вчинки, стосунки з іншими героями.</p> <p>Знаходить у тексті засоби художньої виразності (епітет, метафору, гіперболу, порівняння); з'ясовує їх роль.</p> <p>Здійснює смисловий аналіз змісту тексту.</p> <p>Висловлює власне судження щодо змісту тексту.</p> <p>Виявляє деталі тексту, важливі для розуміння ідей.</p> <p>Розпізнає стиль тексту і пояснює, як він впливає на сприймання інформації.</p> <p>Оцінює правдоподібність описаних подій і тверджень із тексту, спираючись на свої уявлення про світ і власний досвід.</p> <p>Визначає роль елементів форми (слова автора діалог персонажів, опис, виражальні засоби мови) для розуміння змісту</p>

Добираючи дидактичний матеріал до занять з української мови та читання / літературного читання, учитель має подбати про те, щоб означені результати навчання були охоплені відповідними завданнями та/або запитаннями до прочитаних текстів, зокрема проаналізувати зміст підручників на предмет того, яку систему запитань та завдань пропонують автори для формування в учнів умінь інтерпретувати та узагальнювати інформацію, а також аналізувати й оцінювати форму й зміст прочитаного тексту.

Як у чинних підручниках з української мови та читання для 3–4 класів охоплено різні рівні роботи з текстом

За підсумками аналізу підручників для 3–4 класів з української мови та читання як для окремих предметів, так і для інтегрованого курсу було встановлено, що в навчальних виданнях переважають запитання на відтворення здобутої в тексті інформації, на пошук конкретної відповіді в прочитаному тексті. Також поширеними є запитання на кшталт «Що ти відчуваєш після читання тексту?», «Як далі розгортатимуться події у творі?», «Чим тебе зацікавив текст?», «Що сподобалося, а що ні у прочитаному?» тощо. Ці запитання, з одного боку, передбачають формування вміння будувати відкриту розгорнуту відповідь, підкріплену аргументами (про це окремо зазначають у запитанні до тексту). Проте з другого боку, вони спрямовані на висловлення загальних вражень і суджень щодо прочитаного, так званих коментарів, які не привчають дитину говорити по суті запитання, будувати міркування і висловлювати конкретні судження, підкріплені текстом. Як показують результати дослідження читацької компетентності PISA, наші діти вміють будувати розлоге зв'язне висловлювання, озвучувати чи записувати власну думку з приводу прочитаного, однак ці висловлювання часто не містять конкретики, натомість пересипані загальниками і шаблонними умовиводами, тим, що називають «налити води», замість сказати по суті питання. І проблема тут не тільки в дитячих відповідях, а й у тих запитаннях, на які вони мають давати ці відповіді.

Також у підручниках поширеними є завдання на кшталт «Знайди в тексті абзац про...», «Знайди й перекажи уривок...», «Пофантазуй, що буде з героями далі», «Склади план тексту», «Придумай заголовок», «Визнач тему твору» тощо. Достатня кількість у підручниках таких завдань сприяє тому, що учні демонструють доволі добрі результати щодо умінь знаходити в тексті потрібну інформацію та формулювати прості висновки на основі прочитаного.

Розгляньмо докладніше приклади інших запитань і завдань до текстів зі шкільних підручників, які сприятимуть формуванню вмінь інтерпретувати та узагальнювати прочитане, а також аналізувати й оцінювати зміст і форму тексту.

Виявлені в підручниках запитання й завдання, спрямовані на інтерпретування та узагальнення прочитаної інформації можна умовно поділити на такі блоки:

- запитання, пов'язані зі змістом твору в цілому: «Яка інформація видається тобі сумнівною? Наведи кілька відповідних цитат», «Як ти розумієш заголовок твору?», «Прочитай текст. Як можна визначити, чи правдива в ньому інформація?», «Вибери твердження, яке підходить до змісту тексту», «Яка головна думка оповідання?»;
- запитання, пов'язані з героями твору: «Якою була героїня твору? Розкажи про неї, використовуючи цитати з тексту», «Як герой виказав своє хвилювання? Запропонуй інший вислів для вираження його стану», «Використовуючи цитати з тексту, схарактеризуй одного з персонажів», «Які риси характеру притаманні герою? Чому він вчинив саме так?», «Прочитай в особах діалог. Чим особливе мовлення персонажів? Порівняй мовлення одного з мовленням іншого. Зроби висновки», «Якими ти уявляєш героїв оповідання? Які риси притаманні кожному з них? Які почуття переживав герой у певному епізоді?», «Про що свідчить певна деталь, образ, вчинок, вислів персонажа тощо?», «Який урок, яку пораду дав один герой твору іншому? Чи погоджуєшся ти з його думкою?», «Чим тебе дивує персонаж твору? Добери цитати з тексту», «Схарактеризуй героя, використовуючи для цього цитати з тексту», «Які риси характеру притаманні герою? Назви їх», «Чому між героями склалися такі стосунки? Як це пояснює оповідач? Як це пояснюють самі герої?», «Поясніть причину почуттів героя», «Що саме робить героїню надзвичайною? Зверніть увагу на деталі: як вона говорить, як поводить, які в неї почуття. Підтверджуйте свої слова уривками з тексту», «Прочитайте. Поясніть, чому автор називає героя кмітливим... тощо», «Як ти гадаєш, як вчинить герой? Наведи аргументи з тексту»;
- запитання, пов'язані з автором тексту: «Яким, на твою думку, є ставлення автора до персонажа, до природи, до...? Відповідь підтвердь цитатами з тексту», «У тексті є такі рядки... Що автор мав на увазі? Які слова вжито в переносному значенні?», «Як можна назвати цю частину твору? Як назвав її автор? Навіщо він її написав?», «Поясніть заголовок. Чи зрозуміло, як автор ставиться до того, що він описує? З чого ви зробили такий висновок?», «Чому авторка не дала імен усім персонажам?», «Як у тексті передається настрій автора? Що хоче

донести автор до читача?», «Для чого автор написав цей текст? Щоб щось повідомити, розважити, переконати чи висловити власну думку?», «Яка мета тексту? Кому він адресований?».

Як бачимо, кількісно переважають запитання й завдання, пов'язані з персонажами творів. Це зумовлено тим, що художніх текстів, які пропонують учням для аналізу на уроках української мови та читання, значно більше, ніж текстів інших стилів та жанрів. Жодним чином не применшуючи важливості і потрібності роботи учнів саме з художньою літературою, зауважмо й той факт, що роботі з інформаційними текстами на заняттях з української мови та читання, на жаль, приділяють недостатньо уваги. А це своєю чергою негативно позначається на навчальних досягненнях учнів не тільки початкової школи, як засвідчують результати міжнародних досліджень читацької компетентності українських підлітків та результати державної підсумкової атестації з української мови наших випускників.

Запитання й завдання зі шкільних підручників для 3–4 класів з української мови та читання, спрямовані на аналізування та оцінювання форми й змісту прочитаного тексту, охоплюють різні рівні тексту:

- *рівень певного мовного / художнього засобу, слова, словосполучення, речення: «Чому автор використовує слово...? Чому автор говорить про.., використовуючи слово...?», «Які деталі допомогли тобі уявити головного героя? Знайди їх у тексті й прочитай», «Яка репліка в діалозі є образливою? Як її варто змінити?», «Відшукай у тексті описи героїв. Випиши слова, які передають емоції персонажа від цих героїв і допомагають читачам уявити героїв», «Які незвичайні слова використав автор, щоб...?», «Чому в тексті слова ... написані саме так?», «Які слова допомагають уявити образи твору?», «Прочитай вірш. Чи вдало автор дібрав слова за звучанням?», «Чому в есеї вжито виділені слова, речення?», «Які слова використав автор, щоб змалювати...?», «Випишіть слова, які передають зорові відчуття, звукові образи...», «Чому в уривку багато окличних речень?», «Навіщо автор використав цей прийом?», «За допомогою яких засобів автор передає...?», «Випишіть з тексту порівняння і яскраві прикметники. Чому вони важливі?», «Які деталі допомагають уявити персонажа?»;*
- *рівень уривка тексту (абзацу, частини тексту тощо): «Як письменник описує зміни в поведінці головного героя після певної події? Що вас найбільше схвилювало або вразило під час читання цього уривка? Аргументуйте свою думку», «Як описано героя? Яке враження справила на героїв розповідь іншого персонажа? Як це показує письменник у творі?»;*

«Знайди в тексті описи зовнішності героїв. Чи вдалося тобі уявити персонажів? Завдяки чому?», «Чим особлива мова героїв? Як у діалогах розкривається характер героїв? Чи є герої нашими сучасниками?», «Як поетеса описує...? Наведи цитати з тексту», «Прочитай назву книжки. Чи відчуваєш в ній іронію? У яких іще фрагментах тексту відчувається така ж іронія?», «Доведи, що оповідання – це текст-розповідь. Знайди уривки, які є описом, міркуванням», «Доведіть, що в уривку поєднано розповідь, опис і роздум», «Перечитайте порівняння персонажів. За якими ознаками автор їх порівнює. Чому читачеві смішно, коли він читає це порівняння», «Знайдіть у тексті описи. Яка їх роль?», «Поясніть, чому ми сміємося, читаючи цей уривок»;

- *рівень тексту в цілому: «Порівняй дві розповіді про ті самі події. Чим вони різняться?», «До якого стилю належить текст? Доведи», «Зверніть увагу на подання інформації: малюнки, поділ тексту на блоки. Обговоріть, як сприймання тексту залежить від його оформлення», «У яких рядках автор продемонстрував свій талант гумориста, пейзажиста тощо», «Яким ти можеш назвати цей текст: напруженим, карколомним, нудним, комічним тощо? Аргументуй», «Порівняй твори різних авторів. Що робить вірші подібними?», «Чим особлива форма твору? Яку особливість змісту мають ці твори?», «Порівняй народний та авторський твори», «Проаналізуйте текст. Як авторові вдається розсмішити читача?».*

Зауважмо, що розміщення наведених та подібних запитань / завдань до текстів у шкільних підручниках має кілька особливостей. У частині проаналізованих навчальних видань автори майже не пропонують користувачам запитань та завдань на інтерпретування й узагальнення (інтегрування) інформації, а також на аналізування та оцінювання змісту й форми прочитаного тексту, очевидно, вважаючи, що їх учитель має сформулювати чи дібрати самостійно, виходячи з потреб або рівня підготовки класу, вибраної методики тощо. У тих підручниках, де такі запитання й завдання траплялися доволі часто, також потрібно відзначити той факт, що комплексної роботи з текстом, яка охоплювала б повний спектр запитань для підтримки всіх когнітивних читацьких процесів, наразі не виявлено. Отже, автори таких підручників, пропонуючи вчителю низку прикладів та орієнтирів, усе одно залишають саме за педагогом вибір методичної стратегії роботи з текстом. На щастя, сучасна методика компетентнісно зорієнтованого навчання має доволі потужний арсенал науково обґрунтованих та апробованих практик роботи з текстом, які можна доволі ефективно використовувати, зокрема, й на навчальних заняттях з української мови та читання на рівні початкової освіти.

Як формувати в учнів уміння інтерпретувати та узагальнювати інформацію, уміння аналізувати й оцінювати зміст та форму тексту

Формуванню визначених умінь як складників читацької компетентності сприятиме застосування вчителем на заняттях з української мови та читання інтерактивних видів діяльності. Академік О. Савченко³ акцентує на ефективності застосування на уроках читання таких способів інтерактивної взаємодії:

- різні види сюжетних і рольових ігор; ігрові ситуації і завдання;
- аналітичне і прогностичне читання («вичерпування смислів»);
- інсценізація за прочитаним і спостереженнями учнів;
- парна і групова робота в малих і великих групах;
- швидке і коротке висловлювання своєї думки або доповнення, завершення речень («Мікрофон», «Займи позицію»);
- складання тематичних павутинок, асоціативних кущів, сенканів;
- розв'язування морально-етичних завдань у процесі дискусії;
- підготовка проєктів та їх презентація;
- дослідницькі завдання (інтерв'ю, літературна експедиція, віртуальна мандрівка тощо);
- рефлексивні судження учнів щодо процесу і результатів своєї діяльності (індивідуальні, у парі, групі).

Також доволі ефективним для розвитку читацької компетентності буде застосування, зокрема, стратегій критичного читання. Розгляньмо ті з них, які радять використовувати на уроках автори посібника «Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання»⁴.

Читання в парах. Опрацювання та обговорення прочитаного тексту в парах сприяє формуванню вміння учнів взаємодіяти, обмінюватися думками, ставити різні типи запитань як до тексту, так і до свого співрозмовника з приводу прочитаного. Роль учителя при цьому полягає в тому, щоб скерувати взаємодію учнів, запропонувати їм вектор роботи над текстом, чітко окреслити контекст обговорення прочитаного, порадити, як дійти спільного рішення чи побудувати конструктивний діалог.

³ Савченко О. Я. Літературне читання: інтерактивні методи і прийоми // Початкова школа. 2017. № 4. С. 34–39.

⁴ Старагіна І., Терещенко В., Панченков А. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання: навчальний посібник. Харків: Соляшник, 2020. 176 с.

Алгоритм взаємодії учнів у парі може бути таким:

1. Один учень читає уривок тексту вголос. Прочитавши, одним реченням підбиває підсумок, відповідаючи на запитання «Про що йшлося в прочитаному уривку?».
2. Інший учень ставить одне або кілька запитань на уточнення змісту, аналізування тексту чи побудову висновків. Усі запитання діти мають записати, щоб за потреби обговорити з учителем і отримати від нього зворотний зв'язок щодо виконаного завдання.
3. Якщо учень, який читав уривок і якому адресовано запитання, не може відповісти на нього, то відповідь шукають спільно, звертаючись до тексту.
4. Учні обмінюються ролями: тепер той, хто слухав, читає наступний фрагмент тексту.

Далі учні працюють за зазначеним алгоритмом, міняючись час від часу до завершення читання тексту.

Читання із зупинками. На відміну від стратегії «Читання в парах» тут учні мають читати текст мовчки – «про себе». При цьому вчитель пропонує в прочитаному тексті знайти відповідь на певне запитання. Озвучити його вчитель може як перед читанням тексту, так і після нього. Читання із зупинками може бути застосовуване на уроці як самостійний метод або як елемент у межах стратегії «Спрямоване читання». Під час спрямованого читання вчитель за допомогою запитань на рівні розуміння змісту прочитаного спрямовує учнів на глибоке аналізування та інтерпретування (інтегрування) прочитаного в певному аспекті, не розпорошуючи уваги школярів на різні деталі, другорядні елементи змісту та форми тексту.

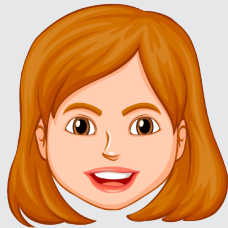
Графічні організатори читання. Для формування вміння критичного читання доцільним буде застосування таких стратегій, які передбачають різні способи візуалізації змісту прочитаного, допомагають учням краще зрозуміти текст, запам'ятати інформацію, увести її в контекст власного й суспільного досвіду тощо. З-поміж графічних організаторів варто зауважити на таких:

- **«Карта персонажів»** – графічний організатор, який використовують на етапі збирання й структурування інформації про характери та риси персонажів, що допомагає певним чином упорядкувати інформацію для подальшого порівняння, зіставлення чи протиставлення героїв, поділу їх на героїв, антигероїв тощо:

Прийом «Карта персонажів»

ОСМИСЛЕННЯ

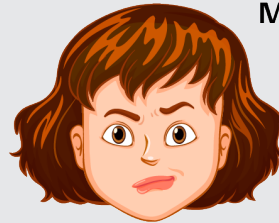
пасербиця

добра
роботяца

Виконує всю
хатню роботу,
попелюшка
в домі

мачушина
дочка

ледача
погана

Ввічлива, уважна,
допомагає всім
зустрічним

Вимагає постійної
уваги до себе,
не хоче нікому
допомогати

Зневажливо
відповідає,
нічого
не робить

- «Семантична карта» – графічний організатор для впорядкування інформації про певне поняття, уведення його до системи суміжних понять:

Яка роль Сонця для Землі?

Джерело
світла
і тепла

Забезпечує
існування
всього живого

Об'єкт
поклоніння
людства

Величезна
розпечена
куля

Знаходиться
за 150 млн км
від Землі

Зоря середньої
величини (діаметр
1 млн 392 тис. км)

Яке воно?

- «Таблиця «Знаю – Хочу дізнатися – Дізнався/Дізналася»» – графічний організатор для впорядкування здобутої інформації та уведення її до контексту власного досвіду. Учитель пропонує учням таблицю з трьома колонками. У першій учні зазначають відомі їм факти щодо викладеної в тексті інформації, у другій – формулюють запити та очікування щодо тексту, а також запитання щодо того, якої інформації вони в ньому не знайшли, але хотіли б з'ясувати для кращого розуміння викладеної теми чи проблеми. У третій колонці таблиці учні узагальнено фіксують те, що їм вдалося дізнатися з прочитаного тексту. Для оптимізації роботи учнів із цим графічним організатором на перших етапах учитель може пропонувати їм таблицю з підказками, тобто орієнтовним колом запитань, щодо яких учні мають визначитися: чи знають вони це, чи хочуть про це дізнатися, чи дізналися про це з прочитаного на уроці тексту:

 Знаю	 Хочу дізнатися	 Дізнався/ Дізналася
Хто такий Тарас Григорович Шевченко?		
У які часи він жив?		
Що означають поняття «кріпаччина», «гайдамаччина», «панщина»?		
У якому міжнародному документі записані права дітей?		
Що таке живопис?		
Запишіть жанри усної народної творчості.		

Важливо! Описані стратегії, по-перше, мають бути складовою частиною кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу, а не лише дидактичним елементом уроків української мови та читання. По-друге, вони добре підходять для роботи як з інформаційними, так і з художніми текстами.

Оскільки у шкільних підручниках, як показали результати їх аналізу, недостатньо запитань і завдань, спрямованих на формування в учнів умінь інтерпретувати й узагальнювати інформацію, а також аналізувати зміст і форму прочитаного тексту, учителям варто подбати про те, аби доповнити аналіз тексту на уроці системою таких запитань і завдань. Пропонуємо шаблони-орієнтири для формулювання таких запитань і завдань під час опрацювання інформаційних та художніх текстів.

Робота з ІНФОРМАЦІЙНИМИ текстами на уроках української мови та читання

Завдання для формування вміння інтерпретувати й узагальнювати прочитане

- Пояснити та розкрити суть заголовка тексту.
- Пояснити причину вибору автором теми тексту.
- Прокоментувати мету / основну думку тексту / головні проблеми, порушені в тексті.
- Схарактеризувати порушену проблему, посилаючись на конкретні фрагменти тексту, факти, деталі тощо.
- Пояснити, як можна розуміти слова автора про те, що...
- Пояснити причини описаної в тексті ситуації.
- Пояснити причини певних вчинків персонажів та подій, описаних у тексті.
- Заповнити таблицю на основі узагальнення (інтегрування) / інтерпретування / упорядкування прочитаного.

Завдання для формування вміння аналізувати та оцінювати зміст і форму прочитаного тексту

- Пояснити, чому автор вибрав саме цей мовний засіб із низки синонімічних тощо.
- Пояснити причину вибору автором певної послідовності викладу та особливостей структурування інформації.
- Оцінювати заголовки частин тексту на предмет відображення змісту тексту в цілому.
- Оцінювати графічні елементи тексту (таблиці, діаграми, рисунки, ілюстрації тощо) з погляду розкриття змісту тексту.
- Оцінювати текстові елементи й зміст, щоб показати, як вони передають погляд автора або є прикладом цього погляду.
- Оцінювати за допомогою доказів із тексту текстові елементи щодо передавання авторського задуму.

Робота з ХУДОЖНІМИ текстами на уроках української мови та читання

Завдання для формування вміння інтерпретувати й узагальнювати прочитане

- Об'єднати інформацію з кількох частин тексту, щоб визначити причину певного стану чи почуття персонажа.
- Інтегрувати інформацію з різних частин тексту, щоб описати динаміку розвитку персонажа.
- Пояснити причини вчинків та наслідки дій персонажа.
- Узагальнити інформацію з тексту для опису / характеристики персонажа.
- Знайти і пояснити причину нездатності персонажа виконати певну дію, ідентифікувати дії персонажа, які змінюють цю ситуацію.
- Пояснити позицію персонажа, використовуючи цитування його слів із твору.
- Установлювати та аргументувати зв'язки між іменем персонажа та його поведінкою, рисами тощо.

Завдання для формування вміння аналізувати та оцінювати зміст і форму прочитаного тексту

- Оцінити твір у цілому, розпізнати його головну думку.
- Оцінити дії персонажа в тексті для пояснення його цінностей у контексті власного досвіду.
- Оцінити загальну тональність твору.
- Оцінити доречність тих чи тих мовних засобів для створення відповідної тональності твору: іронічної, гумористичної тощо.
- Пояснити значення метафоричних висловів, фігуральної мови, виразів, які містять приховану інформацію, розкриваючи справжні наміри персонажів твору.
- Пояснити значущість певного персонажа для розкриття задуму автора, розвитку сюжету твору.

Упорядковуючи переліки запитань до прочитаного учнями тексту, учитель має, по-перше, чітко усвідомлювати зв'язок між кожним запитанням у системі їх із відповідним когнітивним читацьким процесом, який він прагне актуалізувати, ставлячи перед дитиною те чи те запитання, по-друге, зважати, що такі запитання мають бути не спорадичними, а становити цілісну систему, яка дає змогу під час роботи з одним текстом (інформаційним чи художнім) охопити всі когнітивні читацькі процеси: від пошуку інформації та формулювання простих висновків, до інтерпретування, узагальнення (інтегрування), аналізу й оцінки прочитаного тексту з увагою до його змісту й форми.

Діагностична робота для перевірки рівня сформованості читацької компетентності учнів 4 класів

Для виявлення рівня сформованості читацької компетентності учнів 4 класів доречно використовувати комплексні діагностичні роботи, зразок яких наведено далі. Робота містить добірку завдань на основі тексту для діагностики рівня сформованості читацької компетентності випускників початкової школи, а також докладні характеристики завдань та рекомендації щодо їх оцінювання. Радимо вчителям, які самостійно розробляють подібні роботи для своїх вихованців або використовують готові напрацювання інших авторів чи колег, неодмінно визначати всі параметри таких завдань, особливу увагу звертаючи на співвіднесеність завдання з відповідним складником читацької компетентності та обґрунтування правильних відповідей, якщо від дитини вимагають дати розлогу відповідь та аргументувати її.

Прочитай текст (числа позначають абзаци) і виконай завдання до нього. Читаючи, можеш робити потрібні тобі позначки, наприклад підкреслювати, обводити тощо. Пам'ятай, що всі наступні завдання стосуються цього тексту, а тому повертайся за потреби до нього.

«ПОПЕЛЮШКА»

- 1 – Ну, дорогенькі, які ідеї маємо на завтра? – звернулася до класу Валентина Михайлівна. – Кого чим осінь порадувала цьогоріч?
- 2 – У нас яблука вродили, мов кавуни! – вигукнула Оля.
- 3 – А мені тато з городу приніс учора соняшник, як колесо до джипа! – похвалилася Мирося.
- 4 А в нас є кукургуза! – підскочив Вовчик і, розчепірівши руки, додав: – Отакенна!
- 5 – Не кукургуза, Вовчику, а кукурудза, – виправив його Сергій.
- 6 – А мій дідусь каже «кукуруза», – утрутилася в суперечку Іринка.
- 7 – Як же правильно? Навіть не знаю, – хитро усміхнулася Валентина Михайлівна. – Хто ж підкаже?
- 8 – Словник! Орфографічний! Орфоепічний! – одне з-перед одного загукали діти, а Вовчик уже ледь не біг до книжкової полиці: «Хіба? Невже ж не кукургуза?..»
- 9 І тільки Марічка не брала участі в дискусії. «Що ж там вдома на городі є?» – гарячково пригадувала вона. Адже їй теж дуже кортіло щось принести на День урожаю. Та майже нічого не згадувалося. Пхе, город! Вона що, мов Попелюшка, повинна робити там тяжко?! Це не про неї, коли є новенький планшет, а з одно-

класницею-сусідкою щодня можна бавиться іграшковим будиночком з десятком різних ляльок... Тому, коли батьки влітку просили щось допомогти на городі, Марічка завжди легко знаходила тисячі невідкладних справ: то їй треба на завтра те, то їй треба це, то... Словом, не до городу їй було. Отже, і мучилася нині: «Що ж там є? Що? О!!! Можливо,...»

10 – А в мене... – випалила вона так, що клас, зайнятий у цей час обговоренням «кукургузи-кукурузи-кукурудзи», аж замовк, – гарбуз є! Не гарбуз, а гарбузяка! Цілий цар-гарбуз, мов карета Попелюшки!

11 Це було сказано так переконливо, що всі на мить побачили, як до їхньої святкової композиції підходять учителі, учні молодших класів, шестикласники і навіть дев'ятикласники, батьки і з захватом охкають: «Ох, оце так п'ятачки! Ох, оце так композиція, як справжній бал із Попелюшкою! От хто в нас сьогодні переможці!»

12 – Це чудово! – повернула всіх на землю Валентина Михайлівна. – Марічко, ти молодець! Я вже й назву для композиції придумала: «Осінній бал із Попелюшкою». Подобається?

13 – Так! – засяяла Марічка, а інші діти теж підхопили: – Дуже! Супер!

14 Вовчик миттю й ідею запропонував:

15 – З моєї куку... моїх качанів можна зробити лакеїв. Вони такі з чубчиками будуть і в лівреях із початків!

16 – У чому, чому? – аж чмихнув Сергій.

17 – У лівреях. Ти що не читав «Попелюшки» у третьому класі? – здивувався Вовчик.

18 – Не люблю, як дехто, весь час над книжками сидіти, – буркнув Сергійко.

19 – А Попелюшка? З чого буде вона? – з кінця класу долетіло питання Софійки.

20 – З... з..., – як горох, посипалися пропозиції.

21 – Зробимо її з однієї з моїх ляльок! – відрізала Іринка. – У неї навіть набір вбрання такий є!

22 Це була найкраща пропозиція. Так і вирішили: фрукти й овочі в композиції будуть «гостями на балу», а по центру буде «Попелюшка» біля великої-превеликої гарбузової «карети».

23 – Краса буде неймовірна! – підсумувала Валентина Михайлівна. – А тепер по каретах, мої принцеси й принци, – пожартувала вона на прощання.

24 Усі засміялися, крім Марічки. «І чого в мене немає хрещеної-феї?..» – думала вона в цей час, обіцяючи сама собі більше ніколи-ніколи не відмовлятися від городньої роботи.

(А. Коловорітський)

Виконай завдання 1–18. За потреби звертайся до інструкції та тексту. Позначай відповіді чітко, записи роби зрозуміло й грамотно.

Поле учня / учениці Позначай і записуй свої відповіді тільки в цьому полі.	Поле вчителя / вчительки
<p>1. Хто є оповідачем твору? (Вибери одну відповідь.)</p> <p>A Марічка</p> <p>Б Валентина Михайлівна</p> <p>В оповідач – учасник подій, який усе бачив</p> <p>Г сторонній оповідач, який знає все (події, думки)</p>	<p>00</p> <p>01</p> <p>×</p>
<p>2. Валентина Михайлівна цікавиться, чим осінь порадувала дітей цьогоріч, тому що... (Вибери одну відповідь.)</p> <p>A сьогодні в них така тема уроку.</p> <p>Б прийшов час збирати врожай.</p> <p>В завтра буде День урожаю.</p> <p>Г на городах усе вродило.</p>	<p>00</p> <p>01</p> <p>×</p>
<p>3. Учнями якого класу є герої твору? (Вибери одну відповідь.)</p> <p>A третього</p> <p>Б п'ятого</p> <p>В шостого</p> <p>Г дев'ятого</p>	<p>00</p> <p>01</p> <p>×</p>
<p>4. Хто з класу має вдома іграшковий будинок із десятком ляльок? (Вибери одну відповідь.)</p> <p>A Оля</p> <p>Б Іринка</p> <p>В Софія</p> <p>Г Марічка</p>	<p>00</p> <p>01</p> <p>×</p>
<p>5. Марічка сказала, що в неї вдома є великий гарбуз, тому що... (Вибери одну відповідь.)</p> <p>A вона бачила такий гарбуз у себе на городі.</p> <p>Б восени на городах завжди є різні гарбузи.</p> <p>В вона теж хотіла взяти участь у Дні урожаю.</p> <p>Г гарбуз був потрібен як карета Попелюшки.</p>	<p>00</p> <p>01</p> <p>×</p>
<p>6. Що відчувала Марічка в наведених ситуаціях? Заверши кожне речення словом, яке найточніше передає її емоційний стан.</p> <p>Коли діти хвалилися своїми дарами осені, дівчинка відчувала _____.</p> <p>Коли Валентина Михайлівна похвалила Марічку, дівчинка відчула _____.</p>	<p>00 00 00</p> <p>01 01 01</p> <p>02 02 02</p> <p>× × ×</p>

7. Перечитай **абзац 7**. Як ти вважаєш, чому Валентина Михайлівна «хитро усміхнулася»? Запиши свою думку.

_____

_____

_____

00 00 00

01 01 01

02 02 02

Чи можна це вважати насмішкою? Аргументуй свою думку.

× × ×

_____

_____

_____

8. Що з наведеного відбувалося насправді? (Обведи потрібну відповідь у кожному рядку.)

Подія	Це було насправді?	
У школі, де навчаються діти, було проведено День урожаю	ТАК	НІ
Клас Валентини Михайлівни виборов перемогу на Дні урожаю	ТАК	НІ
Цьогоріч на городі в родини Миросі виріс величезний сонях	ТАК	НІ
Вовчик колись уважно прочитав казку «Попелюшка»	ТАК	НІ
Іринка запропонувала для композиції назву «Попелюшка»	ТАК	НІ

00

01

02

×

9. Яка тема твору? (Вибери одну відповідь.)

- А** розповідь про підготовку до Дня врожаю
- Б** розповідь про високий урожай цієї осені
- В** розповідь про важливість допомоги батькам
- Г** розповідь про гарбуз для Попелюшки

00

01

×

10. Продовж наведені твердження, покликаючись на твір.

1. Вовчика можна вважати грамотним, тому що _____

_____

_____

_____

00 00 00

01 01 01

02 02 02

2. Вовчика можна вважати допитливим, оскільки _____

× × ×

_____

_____

_____

11. Яка подія, на твою думку, є кульмінацією у творі? _____

00 00

01 01

02 02

× ×

_____

_____

_____

12. Пронумеруй події, згадані в тексті, так, як вони відбувалися в реальному житті. (Першу подію позначено.)

Послідовність подій у творі	Послідовність подій у реальному житті
Миросин тато приніс додому великий соняшник	
Однокласники дискутують про слово «кукурудза»	
Марічка всіляко уникає городньої роботи	
Клас, у якому вчиться Марічка, читає «Попелюшку»	1
У Софійки виникло запитання про Попелюшку	

00 00 00
01 01 01
02 02 02
X X X

13. Як ти розумієш заголовок твору «Попелюшка»? Запиши щонайменше два можливі пояснення цього заголовка.

1. _____
_____
_____

2. _____
_____
_____

00 00 00
01 01 01
02 02 02
X X X

14. Як, на твою думку, Сергійко ставиться до Вовчика? Напиши свої міркування, підтвердивши їх доказами з тексту.

_____
_____
_____

00
01
02
X

15. Марічка не могла пригадати, що є на їхньому городі, бо... (Вибери одну відповідь.)

- А** батьки ніколи не просили її про допомогу на ньому.
Б в неї завжди були тисячі набагато важливіших справ.
В їй не подобалося займатися городніми справами.
Г однокласники дуже голосно обговорювали кукурудзу.

00
01
X

16. Чому, на твою думку, Марічка не засміялася, як інші діти, у відповідь на жарт Валентини Михайлівни (абзац 24)? Запиши свої міркування.

_____
_____
_____

00 00
01 01
02 02
X X

17. Наведи два підтвердження з тексту на доказ того, що клас, у якому навчається Марічка, дружний.

1. _____
_____
_____
2. _____
_____
_____

00 00
01 01
02 02
X X

18. Запропонуй до кожної частини твору такий заголовок, щоб вийшов детальний план, за яким легко можна було б переказати весь твір. Заповни таблицю.

Частина	Номери абзаців	Назва частини
1	1–4	_____ _____
2	5–8	_____ _____
3	9–11	_____ _____
4	12–23	_____ _____

00 00
01 01
02 02
X X

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАВДАНЬ

ЗАВДАННЯ 1

1. Хто є оповідачем твору? (Вибери одну відповідь.)

- А** Марічка
Б Валентина Михайлівна
В оповідач – учасник подій, який усе бачив
Г сторонній оповідач, який знає все (події, думки)

00
01
X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: формулювання висновків.

Можливі бали: 0 або 1.

Нарахування балів:	1 бал	Вибрано відповідь Г
	0 балів	Вибрано відповідь А, або Б, або В. Вибрано дві відповіді й більше. Відповідь позначено незрозуміло через закреслювання
	Код X	Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 2

2. Валентина Михайлівна цікавиться, чим осінь порадувала дітей цього річ, тому що... (Вибері одну відповідь.)	
А сьогодні в них така тема уроку.	00
Б прийшов час збирати врожай.	01
В завтра буде День урожаю.	×
Г на городах усе вродило.	

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: знаходження інформації в тексті, формулювання висновків.

Можливі бали: 0 або 1.

Нарахування балів:	1 бал Вибрано відповідь В
	0 балів Вибрано відповідь А, або Б, або Г. Вибрано дві відповіді й більше. Відповідь позначено незрозуміло через закреслювання
	Код Х Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 3

3. Учнями якого класу є герої твору? (Вибері одну відповідь.)	
А третього	00
Б п'ятого	01
В шостого	×
Г дев'ятого	

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: знаходження інформації в тексті.

Можливі бали: 0 або 1.

Нарахування балів:	1 бал Вибрано відповідь Б
	0 балів Вибрано відповідь А, або В, або Г. Вибрано дві відповіді й більше. Відповідь позначено незрозуміло через закреслювання
	Код Х Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 4

4. Хто з класу має вдома іграшковий будинок із десятком ляльок?
(Вибері одну відповідь.)

- А Оля
- Б Іринка
- В Софія
- Г Марічка

00
01
X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: знаходження інформації в тексті, формулювання висновків.

Можливі бали: 0 або 1.

Нарахування балів:

1 бал	Вибрано відповідь Б
0 балів	Вибрано відповідь А, або В, або Г. Вибрано дві відповіді й більше. Відповідь позначено незрозуміло через закреслювання
Код X	Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 5

5. Марічка сказала, що в неї вдома є великий гарбуз, тому що...
(Вибері одну відповідь.)

- А вона бачила такий гарбуз у себе на городі.
- Б восени на городах завжди є різні гарбузи.
- В вона теж хотіла взяти участь у Дні врожаю.
- Г гарбуз був потрібен як карета Попелюшки.

00
01
X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: знаходження інформації в тексті, формулювання висновків.

Можливі бали: 0 або 1.

Нарахування балів:

1 бал	Вибрано відповідь В
0 балів	Вибрано відповідь А, або Б, або Г. Вибрано дві відповіді й більше. Відповідь позначено незрозуміло через закреслювання
Код X	Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 6

6. Що відчувала Марічка в наведених ситуаціях? Заверши кожне речення словом, яке найточніше передає її емоційний стан.

Коли діти хвалилися своїми дарами осені, дівчинка відчувала _____.

Коли Валентина Михайлівна похвалила Марічку, дівчинка відчула _____.

00 00 00

01 01 01

02 02 02

× × ×

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: інтерпретування та узагальнення (інтегрування) інформації.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

2 бали Запропоновано відповідь ЗА ОБОМА СИТУАЦІЯМИ відповідно до таких переліків:

Коли діти хвалилися своїми дарами осені, дівчинка відчувала заздрість, завидки, досаду, прикрість, муку, страждання, розпач, відчай, безнадію, безвихідь АБО інші означення відчуттів, неприємних для особи і пов'язаних із неможливістю зробити щось приємне, за що можна було б отримати похвалу.

Опорна частину тексту:

*І тільки Марічка не брала участі в дискусії. «Що ж там вдома на городі є?» – **гарячково пригадувала вона. Адже їй теж дуже кортіло щось принести на День урожаю.** Та нічого не згадувалося. Пхе, город! Це не про неї, коли є новенький планшет, а з однокласницею-сусідкою щодня можна бавитися іграшковим будиночком з десятком різних ляльок... Тому, коли батьки влітку просили щось допомогти на городі, Марічка завжди знаходила тисячі невідкладних справ: то їй треба те, то їй треба це, то... Словом, не до городу їй було. **От і мучилася нині: «Що ж там є? Що? О!!! Можливо...»***

Коли Валентина Михайлівна похвалила Марічку, дівчинка відчувала радість, щастя, гордість АБО інші означення поєднання відчуттів у складній ситуації, пов'язаній із нервуванням.

Опорна частина тексту:

– Це чудово! – повернула на землю всіх Валентина Михайлівна. – Марічко, ти молодець! Я вже й назву для композиції придумала: «Осінній бал із Попелюшкою». Подобається? – Так! – засяяла Марічка, а інші діти теж підхопили: – Дуже! Супер!

1 бал Відповідь надано лише ЗА ОДНІЄЮ позицією відповідно до варіантів, перелічених на 2 бали, АБО відповідь надано ЗА ОДНІЄЮ позицією відповідно до варіантів, перелічених на 2 бали, А ЗА ДРУГОЮ – неприйнятний варіант

0 балів Відповіді не надано АБО відповідь за обома позиціями не відповідає варіантам, переліченим на 2 бали

Код X Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 7

7. Перечитай **абзац 7**. Як ти вважаєш, чому Валентина Михайлівна «хитро усміхнулася»? Запиши свою думку.

Чи можна це вважати насмішкою? Аргументуй свою думку.

---

00 00 00

01 01 01

02 02 02

× × ×

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: оцінювання форми та змісту.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

2 бали Відповідь показує, що учень/учениця:

- 1) зрозумів/зрозуміла «методичну гру», яку створила вчителька у відповідній ситуації:
  - Як же правильно? Навіть не знаю, – хитро усміхнулася Валентина Михайлівна.
  - Хто ж підкаже?;

- 2) зрозумів/зрозуміла значення виразу «хитро усміхнулася».

Приклади:

Тому що вона насправді знала правильну відповідь.

Бо хотіла розіграти дітей, щоб вони самі знайшли відповідь.

А ТАКОЖ

у другій частині відповіді наведено АРГУМЕНТ, чому усмішку Валентини Михайлівни не можна вважати насмішкою.

*Це не насмішка, бо насмішка – це коли хтось висміює когось, глузує з іншого.
Валентина Михайлівна не насміхається, бо вона не кпинить з дітей*

1 бал Відповідь показує розуміння учнем/ученицею «гри вчительки», але висловлювання є неточним.

Приклади:

Тому що вона знає.

Бо хоче, щоб діти сказали самі.

А ТАКОЖ

у другій частині відповіді прийнятно, хоча й заплутано, пояснено, чому хитра усмішка – це не насмішка,

АБО

перша частина відповіді повна, а друга – ні,

АБО

перша – неточна, а друга – повна й правильна

0 балів Відповіді не наведено
АБО
відповідь показує незрозуміння учнем/ученицею гри вчительки й значення виразу «хитро усміхнутися», А ТАКОЖ незрозуміння різниці між насмішкою та усмішкою.

Приклади:

Тому що вона хитра.

Тому що вона весела.

Бо вона не знає сама.

Бо діти сперечаються.

Бо їй подобається, що вони виправляють одне одного

Код X Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 8

8. Що з наведеного відбувалося насправді? (Обведи потрібну відповідь у кожному рядку.)

Подія	Це було насправді?	
У школі, де навчаються діти, було проведено День урожаю	ТАК	НІ
Клас Валентини Михайлівни виборов перемогу на Дні урожаю	ТАК	НІ
Цьогоріч на городі в родини Миросі виріс величезний сонях	ТАК	НІ
Вовчик колись уважно прочитав казку «Попелюшка»	ТАК	НІ
Іринка запропонувала для композиції назву «Попелюшка»	ТАК	НІ

00
01
02
X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: інтерпретування та узагальнення (інтегрування) інформації.

Можливі бали: 0 або 1 за кожну позицію.

Нарахування балів:

2 бали Надано чотири-п'ять правильних відповідей: НІ, НІ, ТАК, ТАК, НІ

1 бал Надано три правильні відповіді

0 балів Надано дві правильні відповіді і менше.
Відповідь позначено незрозуміло через закреслювання

Код X Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 9

9. Яка тема твору? (Вибери одну відповідь.)

А розповідь про підготовку до Дня врожаю	00
Б розповідь про високий урожай цієї осені	01
В розповідь про важливість допомоги батькам	×
Г розповідь про гарбуз для Попелюшки	

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: узагальнення (інтегрування) та інтерпретування інформації.

Можливі бали: 0 або 1.

Нарахування балів:	1 бал	Вибрано відповідь А
	0 балів	Вибрано відповідь Б, або В, або Г. Вибрано дві відповіді й більше. Відповідь позначено незрозуміло через закреслювання
	Код Х	Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 10

10. Продовж наведені твердження, покликаючись на твір.

1. Вовчика можна вважати грамотним, тому що _____	
_____	00 00 00
_____	01 01 01
_____	02 02 02
2. Вовчика можна вважати допитливим, оскільки _____	× × ×
_____	
_____	
_____	

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: аналізування інформації, оцінювання форми та змісту.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

2 бали У відповіді запропоновано СИЛЬНІ аргументи на захист кожного твердження НА ПІДСТАВІ АНАЛІЗУ ТЕКСТУ, а саме із-поміж таких:

...грамотний, тому що:

(аргументація до начитаності Вовчика)

він добре знає «Попелюшку»;

він багато читав;

Сергій каже, що Вовчик сидить весь час над книжками;

(аргументація до мовного портрета Вовчика)

він знає багато слів, як-от «лакей», «ліврея», «качан», «початки»;

він не говорить, коли не впевнений: він не сказав повторно «кукургуза».

...допитливий, тому що:

(аргументація до поведінки Вовчика як учня, який хоче встановити істину)

він хоче перевірити, як правильно вимовляти слово «кукурудза»;

він не встиг перевірити, як правильно вимовляти слово «кукурудза», і тому знаходить синонім – «качан»;

(аргументація до манери поведінки Вовчика (поспішливості))

він меткий / швидкий;

він крикливий

- 1 бал** Відповідь містить обидві аргументації, але невиразні, плутані,
АБО
відповідь містить лише ОДИН прийнятний аргумент,
АБО
відповідь містить другий прийнятний аргумент, а перший, імовірно через неухважність,
є аргументацією протилежного (тобто того, що Вовчик **неграмотний**: ...він каже *неправильно* – «кукургуза»; ...він не знає, що правильно «кукурудза»; ...він так і не сказав «кукур-гуза»,
АБО
у відповіді наведено прийнятні аргументи, АЛЕ без покликання на текст
- 0 балів** Відповіді не надано,
АБО
відповідь за обома позиціями не відповідає варіантам, переліченим на 2 бали,
АБО
у відповіді запропоновано **неприйнятні пояснення**:
...він не дурний;
...він розумний;
...він усім цікавиться
- Код X** Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 11

11. Яка подія, на твою думку, є кульмінацією у творі? _____	00 00
_____	01 01
_____	02 02
	X X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: оцінювання форми та змісту.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

2 бали **УВАГА!** Кульмінаційна подія у творі неоднозначна. Тому прийнятними є наведені нижче варіанти як такі, що засвідчують розуміння учнями кульмінації як найнапруженішої події у розвитку подій твору.

У відповіді чітко сказано про ОДНУ кульмінаційну подію, а саме:

АБО про міркування Марічки щодо дарів осені на городі:

Приклади:

Коли Марічка придумує, що принести;

Коли Марічка не знає, що принести;

Коли Марічка викрикує про гарбузяку,

АБО про фантазування дітей про перемогу на Дні врожаю:

Приклад:

Коли діти уявляють, як перемогли,

АБО про Маріччине бажання мати хрещену-фею:

Приклад:

Коли Марічка хоче, щоб з'явилася фея.

1 бал У відповіді вказано на якусь із зазначених на 2 бали кульмінаційних подій, однак формулювання нечітке

0 балів Відповіді не надано
АБО
відповідь містить указівку не на кульмінаційну подію. Наприклад:
про суперечку про кукурудзу;
про обговорення, з чого буде зроблена Попелюшка;
про Вовчикових «лакеїв»

Код X Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 12

12. Пронумеруй події, згадані в тексті, так, як вони відбувалися в реальному житті. (Першу подію позначено.)

Послідовність подій у творі	Послідовність подій у реальному житті
Миросин тато приніс додому великий соняшник	3
Однокласники дискутують про слово «кукурудза»	4
Марічка всіляко уникає городньої роботи	2
Клас, у якому вчиться Марічка, читає «Попелюшку»	1
У Софійки виникло запитання про Попелюшку	5

00
01
02
X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: формулювання простих висновків.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

2 бали У відповіді визначено ВСІ ПОДІЇ в правильному порядку: **3, 4, 2, 1, 5**

1 бал У відповіді визначено більшість подій (3 з 4)

0 балів Відповіді не надано
АБО
у відповіді визначено правильно 1–2 події

Код X Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 13

13. Як ти розумієш заголовок твору *«Попелюшка»*? Запиши щонайменше два можливі пояснення цього заголовка.

1. _____
_____
_____
2. _____
_____
_____

00 00 00
01 01 01
02 02 02
X X X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: оцінювання форми й змісту.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

2 бали У відповіді запропоновано пояснення, у якому є вказівка на ДВА текстово прийнятні пояснення зі зрозумілим розгорнутим тлумаченням.

Приклади:

Бо Марічка сказала про гарбуз як карету, і всі згадали Попелюшку.

Бо Валентина Михайлівна запропонувала назвати композицію «Осінній бал із Попелюшкою».

Бо Марічка не працювала, як Попелюшка, а тепер хоче, щоб прийшла хрещена-фея.

Бо Марічка хоче, щоб до неї прийшла хрещена-фея, як у «Попелюшці».

Бо діти придумали, з чого зробити Попелюшку для композиції.

Бо діти читали в третьому класі «Попелюшку»

1 бал У відповіді запропоновано ДВА пояснення, які є перефразуванням одне одного АБО
запропоновано пояснення, у якому ОДНЕ пояснення прийнятне, а друге – неправильне або не розкрите

0 балів Відповіді не надано
АБО
у відповіді запропоновано невірне чи хибне пояснення.

Приклади:

Бо Марічка була як Попелюшка.

Бо це про Попелюшку.

Бо в них є лялька

Код X Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 14

14. Як, на твою думку, Сергійко ставиться до Вовчика? Напиши свої міркування, підтвердивши їх доказами з тексту.

---

00 00
01 01
02 02
X X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: аналізування та оцінювання форми й змісту тексту.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

2 бали Запропоновано визначення ставлення Сергія до Вовчика у формі прийняттого прикметника / прислівника або якогось іншого узагальнювального поняття, а потім запропоновано підтвердження з тексту.

Визначення ставлення + підтвердження

Приклади:

Погано / вороже / недружно / не дуже добре ставиться..., бо постійно його зачіпає / поправляє / бере на клин / насміхається з нього.

Заздрізно / упереджено / Він йому заздрить..., бо Вовчик читає багато, а Сергій не любить цього.

Насмішувато / Він насміхається з нього / Як до ботана / до заучки..., бо він постійно ніби насміхається з Вовчика то про кукурудзу, то про лівреї

1 бал Запропоновано ЛИШЕ два прийнятні визначення без пояснень, АБО запропоновано прийнятні визначення, але пояснення заплутані чи неточні, АБО запропоновано ОДНЕ типове визначення з поясненням й ОДНЕ ОРИГІНАЛЬНЕ визначення з поясненням, а саме: *По-дружньому, бо Сергій Вовчика постійно підправляє; Бо Сергій знає про Вовчика багато і може йому що завгодно казати*

0 балів Відповіді не надано, АБО у відповіді запропоновано невірні варіанти ставлення Сергія до Вовчика.

Наприклад:

Ненависне, бо він його не любить;

Ніяк, бо вони не друзі,

АБО

запропоновано пояснення, яке занадто обтічне або плутане.

Наприклад:

У класі вони не дружать, а може, й дружать, але видно, що вони постійно гризуться

Код X Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 15

15. Марічка не могла пригадати, що є на їхньому городі, бо...
(Вибери одну відповідь.)

- A** батьки ніколи не просили її про допомогу на ньому.
- Б** в неї завжди були тисячі набагато важливіших справ.
- В** їй не подобалося займатися городніми справами.
- Г** однокласники дуже голосно обговорювали кукурудзу.

00
01
X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: формулювання висновків.

Можливі бали: 0 або 1.

Нарахування балів:

1 бал	Вибрано відповідь B
0 балів	Вибрано відповідь А, або Б, або Г. Вибрано дві відповіді й більше. Відповідь позначено незрозуміло через закреслювання
Код X	Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 16

16. Чому, на твою думку, Марічка не засміялася, як інші діти, у відповідь на жарт Валентини Михайлівни (**абзац 24**)? Запиши свої міркування.

---

00 00
01 01
02 02
X X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: формулювання висновків, інтерпретування інформації.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

2 бали Запропоновано пояснення за логікою «причина – наслідок», де наслідок – це те, що Марічці не смішно, а причина – це пояснення учня/учениці, що дівчинку дуже мучить її маленька брехня й ситуація невпевненості щодо того, чи є на городі гарбуз. **ПОЯСНЕННЯ ПРИЧИНИ** має бути ЦІЛКОМ ІМОВІРНИМ з огляду на розуміння думки Марічки: «І чого в мене немає хрещеної-феї?..»

Приклади:

Тому що вона мучилася, чи є гарбуз;
Бо вона збрехала і тепер хоче, щоб гарбуз з'явився на городі;
Бо гарбуза може не бути, а хрещеної-феї в неї немає;
Бо вона сказала, що гарбуз є, а його може не бути

1 бал Запропоновано відповідь, де причину пояснено плутано.

Приклади:

Тому що вона не знала;
Бо вона сказала, що гарбуз у них є,
АБО
запропоновано відповідь, де сплутано наслідок і причину, але з відповіді видно, що міркування було правильним.

Приклад:

Вона раділа раніше, коли її похвалили, а тепер думає про гарбуз

0 балів Відповіді не надано
АБО
запропоновано відповідь, яка НЕ Є ЙМОВІРНОЮ.

Приклади:

Бо вона не почула;
Бо в неї немає карети;
Бо це не смішно;
Тому що вона не зрозуміла жарту

Код X Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 17

17. Наведи два підтвердження з тексту на доказ того, що клас, у якому навчається Марічка, дружний.

1. _____
_____
_____
2. _____
_____
_____

00 00

01 01

02 02

× ×

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: аналізування та оцінювання форми й змісту.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

2 бали Наведено ДВА прийнятні факти з тексту, що клас дружний, з такого переліку:
діти дружно відгукуються на запитання вчительки про врожай;

діти обговорюють дружно, як правильно вимовляти слово «кукурудза»;
 діти радіють за свою спільну можливу перемогу на святі;
 діти дружно придумують, якою буде композиція;
 всі діти в класі веселі,
 діти спілкуються між собою,
 діти знають добре одне одного.

Увага!

Важливо, щоб учень/учениця зазначив/зазначила у відповіді ДВА факти з тексту, а не свої міркування

1 бал Наведено ОДИН прийнятний факт з тексту з варіантів, перелічених на 2 бали, АБО
 наведено ДВА факти, які є «конверсивами» або дублями «загальне – докладне» на зразок:
 вони спільно обговорюють свято / до свята вони готуються разом,
 АБО
 наведено ОДИН прийнятний факт, а замість другого – судження про дружбу

0 балів Відповіді не надано,
 АБО
 відповідь за обома позиціями не відповідає варіантам, переліченим на 2 бали,
 АБО
 відповідь є міркуваннями з приводу дружби.

Приклади:

тому що вони дружать;
 вони друзі;
 дружити – це спілкуватися добре,
 АБО

відповідь є запереченням запитуваного.

Приклади:

вони сперечаються;
 Вовчик і Сергій не дружать;
 Марічка егоїстка

Код X Відповіді немає

ЗАВДАННЯ 18

18. Запропонуй до кожної частини твору такий заголовок, щоб вийшов детальний план, за яким легко можна було б переказати весь твір. Заповни таблицю.

Частина	Номери абзаців	Назва частини
1	1–4	_____
2	5–8	_____
3	9–11	_____
4	12–23	_____

00 00
 01 01
 02 02
 X X

Група результатів навчання: сприймання, аналізування, інтерпретування, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду.

Когнітивний читацький процес: аналізування та оцінювання форми й змісту.

Можливі бали: 0, 1 або 2.

Нарахування балів:

- 2 бали** Запропоновано ЧОТИРИ або ТРИ ДОРЕЧНІ назви частин, у яких акцентовано на такому:
- I частина:** *Що в кого вродило цьогоріч / Пропозиції учнів щодо врожаю / Яблука, соняшник і «кукуруза» / Ідеї на завтра;*
акцент – ідеї, пропозиції учнів, що вродило.
- II частина:** *Як правильно? / Кукуруза, кукурудза чи кукуруза? / Дискусія про кукурудзу / Юні дослідники / Помилка Вовчика;*
акцент – кукурудза, дискусія, дослідження, помилка.
- III частина:** *Що ж принесе Марічка? / Роздуми й пропозиція Марічки / Ідея Марічки / Цар-гарбуз від Марічки / Як ми виграємо?;*
акцент – Марічка, ідея, пропозиція, гарбузяка, перемога.
- IV частина:** *Як організувати композицію / Обговорення композиції / Неймовірна композиція на завтра;*
акцент – композиція, ідеї, обговорення, неймовірна краса
- 1 бал** Запропоновано лише ДВІ ДОРЕЧНІ назви частин із переліку, визначеному на 2 бали, АБО запропоновано ТРИ-ЧОТИРИ НАЗВИ, але більшість містить певні застереження щодо змісту або формулювання, наприклад невиразно проступають акценти
- 0 балів** Відповіді не наведено, АБО запропоновано ОДНУ ДОРЕЧНУ назву, АБО запропоновано більше ніж одну назву, але більшість є випадковою
- Код X** Відповіді немає

На допомогу вчителеві

Чимало ідей для створення власних завдань учитель може запозичити, скориставшись досвідом методистів і колег, доступним у всемережжі.

Відеоуроки

Закріплення знань про алфавіт. Всеволод Нестайко «Дивовижні пригоди в лісовій школі» (1 клас)

[https://youtu.be/
YaLLnafXIU8](https://youtu.be/YaLLnafXIU8)

У відеоуроці наведено приклад організації роботи з твором Всеволода Нестайка «Дивовижні пригоди в лісовій школі», під час якого вчителька використовує завдання, спрямовані на формування в учнів умінь інтерпретувати та узагальнювати інформацію в тексті, аналізувати й оцінювати форму та зміст тексту. Водночас наведено приклад реалізації змістової лінії «Театралізуємо».

Василь Сухомлинський «Як Наталя в лисиці хитринку купила». Прислів'я (2 клас)

[https://youtu.be/
ITNcgksAAEQ](https://youtu.be/ITNcgksAAEQ)

У відеоуроці наведено приклад організації роботи з твором Василя Сухомлинського «Як Наталя в лисиці хитринку купила», під час якого вчителька використовує завдання, спрямовані на формування в учнів умінь інтерпретувати та узагальнювати інформацію в тексті, аналізувати й оцінювати форму та зміст тексту.

Зоряна Живка «Один день із життя вчительки» (3 клас)

<https://youtu.be/sBwP7U1zlLk>

У відеоуроці наведено приклад організації роботи з оповіданням Зоряни Живки «Один день із життя вчительки», під час якого вчителька використовує завдання, спрямовані на формування в учнів умінь інтерпретувати та узагальнювати інформацію в тексті й організовує вибіркоче читання.

Аналіз твору Наталії Ясіновської «Шоколадне печиво» (3 клас)

https://youtu.be/SELoKuJ2_VE

У відеоуроці наведено приклад організації роботи над оповіданням Наталії Ясіновської «Шоколадне печиво», під час якого вчителька використовує завдання, спрямовані на формування в учнів умінь інтерпретувати та узагальнювати інформацію в тексті й умінь досліджувати свої емоції та емоції інших через літературні твори.

Всеволод Нестайко «Із сміхом треба бути обережним...».

Галина Малик «Мавпині іменини».

Грицько Бойко «Консультант» (4 клас)

<https://youtu.be/m1IEouMUxo>

У відеоуроці наведено приклад організації роботи з творами Всеволода Нестайка «Із сміхом треба бути обережним...», Галини Малик «Мавпині іменини» та Грицька Бойка «Консультант». Під час роботи з цими творами вчителька використовує завдання, спрямовані на формування в учнів умінь інтерпретувати та узагальнювати інформацію в тексті, аналізувати й оцінювати форму та зміст тексту.

Сервіс «Знайшов»

Сервіс надає безкоштовний доступ до відеоуроків, зокрема тих, що стосуються організації уроків літературного читання в початковій школі. Представлено багато оригінальних ідей щодо організації уроків.

[https://znayshov.com/
OnlineResource](https://znayshov.com/OnlineResource)

Сервіс «Уміти»

На сервісі «Уміти» зібрано з різних джерел:

- навчальні та демонстраційні відеоролики;
- теоретичні й практичні навчальні матеріали;
- вебсервіси / програми, які можна використати під час організації уроків літературного читання.

[https://umity.in.ua/
topic/?id=19](https://umity.in.ua/topic/?id=19)

Сервіс «Розвиток дитини»

Сервіс надає безкоштовний доступ до дидактичних матеріалів, які можна використати під час вивчення різних тем на уроках літературного читання.

[https://childdevelop.com.
ua/](https://childdevelop.com.ua/)

Список використаних джерел

Вашуленко О. В. Варіативність уроків літературного читання // Учитель початкової школи. 2015. № 4. С. 27–31. Режим доступу:
<https://core.ac.uk/download/pdf/32308857.pdf>.

Мартиненко В. О. Врахування особливостей художніх текстів у процесі моделювання уроків літературного читання у 2–4 класах // Початкова школа. 2015. № 11(2). С. 34–39. Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_11_13.

Мартиненко В. О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів // Педагогічна освіта: теорія і практика. 2013. Вип. 15. С. 145–151. Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2013_15_29.

Савченко О. Я. Метод проектів на уроках літературного читання // Початкова школа. 2015. № 11. С. 26–31. Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_11_11.

Савченко О. Я. Літературне читання: інтерактивні методи і прийоми // Початкова школа. 2017. № 4. С. 34–39. Режим доступу:
<https://core.ac.uk/download/pdf/84274016.pdf>.